

משורר הגעש

לכבוד יום הולדת הששים של שאול טשרניחובסקי, שחל בשנת תרצ"ו, ערכה בית"ר נשף לכבוד המשורר באולם "אוהל-שם" בתל-אביב, והמשורר כיבד את הנשף בנוכחותו. ראש בית"ר המנוח שלח מלונדון לנשף זה את ברכתו לחתן היובל בצורת מכתב אל נציב בית"ר של אז, קה"ש ב. לובוצקי.

וזה לשון הברכה:

לונדון, שבט תרצ"ו

ד"ר לובוצקי נכבדי,

צ'ר לי, ברגע זה אולי יותר מאשר בכלל, על האיסור הסוגר לפני את פתח ארצנו. לא אקח חלק בפגישתכם את שאול טשרניחובסקי. אלא למסור לו את הכרתי.

בימי נעורי, כאשר נתגלו לעיני אוצרות השירה העברית החדשה, מצאתי הבדל מכריע בין שירה זו ובין שירתם של יתר העמים ביחס ל"מקום בחיים". כי אצל אומות העולם כבר לא תפסה השירה, בימים האלה, שום "מקום בחיים": כבר הספיקה לרדת עד למדרגת חומר לקריאה ולא יותר. אך אצלנו, לתמהוני הגדול, מצאתי ויכוח ציבורי מסביב לדברי משוררים, ואף סימני השפעה ישרה ומכרעת של דבריהם על מעשי הציבור. שתי מגמות עיקריות הובלטו באותה השפעה: לאחת אקרא-נא "זעם", לשניה "געש". ביאליק סחפנו בזעמו, לימדנו את הערך הבונה והחיובי של תופעות "שלליות" כגון "בכי", "יאוש", "בוז", "חרפה"; לימדנו לשנוא את היהודי השפל — למען נאהב את העברי הנשגב.

אבל "הגעש" הוא העקרון החיובי שבטבע, כוח גלמי והיולי, הנוטה להתפרץ תמיד ובכל התנאים, לא תמיד לשם איזו מטרה מסויימת, על-פי רוב דוקא בלי מטרה, "פשוט ככה": משחק, תיאבון, הלצה, תעוזה, שיר, היהודי השפל, אותו ראינו בעינינו על פינת הסימטה, נראה לנו כצנום ויבש ומחוסר אף גיצוץ של "געש". אין זאת אומרת כי נכון "ראינו": הן ידוע גם לחכמים וגם לבור כמוני כי רק את אשר ציפה לראות בר"נש "תראינו" עיניו. לשאול טשרניחובסקי ניתן מלמעלה אותו שי הפלא, אשר — לפי דברי ברנרד שאו — לא יזכה לו אלא אחד מכמה רבבות: כשרון הראייה הנורמלית. הביט לאותו היהודי השפל וגילה בו מטמוני "געש". גילה כי מלבד כל מיני "געגועים" — געגועים לתפארת שלא ישיגנה — רותח בדמו של אותו היהודי המסכן גם "תאבון" ממשי ומעשי לתפארת שאפשר להשיג, וצריך להשיג, וגם כדאי להשיג, והבה נשיגנה, וגאודאמוס! —

אמנם נתאכזבנו קצת ביחס לראשונה משתי המגמות. אולי תזכרו את ה"פיקוויק פייפרס": ביטוי אחד היה לגבורי הספר הזה — "פיק" וויקיאן סאנס", המובן הפיקוויקאי" — שבעורתו אפשר להפוך קללה לברכה וגידוף לשבח. מדי צאת מפי איזו מלה חריפה, די שאוסיף — אבל אמרתי את זה במובן הפיקוויקאי" — ונגמר, ומעו יצא מתוק מתוקתק. — כאותו הנס קרה גם לשירת הזעם: לנוער, שדוקא מצלצוליה שאב את תורתו תורת המרד, אמרו פתע-פתאום, כי שירים בכלל אינם אלא אגדה, ז.א. אין להם "מקום בחיים", בחיים ההלכה תמשול אשר דרכיה אינם דרכי מרד, והמלה מרד היא פסבדונים פיקוויקאי... — אני מזכיר את האכזבה לא מפני שהסכמנו לה: להיפך, לא הסכמנו ולא נסכים, את שירת הזעם זכור נזכור, את תורת המרד שבה שמור נשמור, ואת הפירוש הבלתי שכוך נשכח. אבל נעים ונאה לי, במכתב התודות הזה, להבליט כי ביחס למגמה השנית — לא נתאכזבנו. גם מזמרת הגעש הלא שאבנו תורה מרידה: אך לא אמרו לנו עדיין שגם זו איננה אלא מליצה, ובטוחני כי גם בעתיד כזאת לא נשמע.

הנני מברך, יחד עם כולכם, את מורנו — הנאמן, על סף הזקנה, לאמונת שחרותו.

זאב ז'בוטינסקי